

KIR BULYČOV

Leonardo číslo dvě

„Co jdeš tak pozdě? To jsi zase byla u Ščeglovových?“

Celým svým vzezřením Ložkin vypadal jako hladový, zanedbaný a opuštěný muž, kterého osud přehlížel.

„Co můžu dělat?“ povzdechla si žena a odšourala se do kuchyně postavit na čaj. „Musím jí pomáhat. Žádné, příbuzné nemá. Dneska měla odborářskou schůzi. Borja je v národním výboru, Klára ve svépomocné spořitelně. Kdo by byl s Ljošeňkou?“

„Proč to máš být zrovna ty? Dítě mají koneckonců přece oni, měli si uvědomit předem tu odpovědnost.“

„Proč sis nevzal pirožky? Nechala jsem ti je na kredenci.“

„Neměl jsem na ně chuť.“

Ložkinova žena spěšně sklízela ze stolu, mluvila rychle, protože cítila vinu před svým mužem, který tu zůstal opuštěn kvůli cizímu dítěti... „...je takový veseloučký, miloučký, usmívá se. Tak pojď ke stolu, už jsem uvařila. Dneska mě uviděl a žvatlal na mě bába, bába!“

„Kolik mu je?“

„Jde mu na třetí měsíc.“

„To je nesmysl. Ve třech měsících děti ještě nedovedou mluvit.“

„A víš, že jsem se tomu sama divila? Povídám Kláře – slyšíš to? Jenže ona nic neslyšela.“

„Bodejt’.“

„Vem si pirožek, ty máš rád se zelím. Ono je to vůbec dítě vyspělé. Matka mu omylem ve spěchu oblékla kabátek naruby a on na mě mrkl, jako kdyby chtěl říct – to je legrace, teto Dášo, co?“

„Blázníš,“ řekl Ložkin, „blázníš, jako každá ženská.“

„Nevěříš? Tak se pojď podívat. Projdeš se, to ti nemůže vadit.“

„To víš, že půjdu,“ řekl Ložkin. „Zítra. Abych ti to bláznění vyhnal z hlavy.“

Ve čtvrtek Ložkin dodržel slovo a šel ke Ščeglovovým. Jsou to jeho příbuzní z ženiny strany, zrovna se chystali do kina.

„Už jsem měla strach, že jste zapomněli,“ řekla káravě Klára. Dovedla docela samozřejmě přijímat cizí služby a dělala to ráda.

„Dneska zůstane s Ljošeňkou strýček Nikolaj,“ řekla babka Dáša. „Já mám doma spoustu práce.“

„S žádným Ljošeňkou, ale s Leonardem,“ opravil ji Boris Ščeglov a vázal si kravatu. „Poslyšte, Nikolaji Ivanoviči, máte vůbec už nějaké zkušenosti s kojenci?“

„Třem jsem dal vzdělání,“ řekl Ložkin. „Rozletěli se jako ptáci.“

„Že jste jim dal vzdělání, to ještě nic neznamená,“ řekl Ščeglov. „Vzdělání dává stát. Kojenec, s tím jsou jiné problémy. Přečtěte si knížku Naše dítě, tamhle je na polici. Určitě jste ještě neslyšel o vědecké výchově dětí, co?“

Ložkin ho neposlouchal. Díval se na dítě ležící v postýlce. Soustředěně si prohlíželo chrastítko. „Kuk,“ řekl Ložkin, „kukuč!“

„Kuk!“ zdvořile se ozvalo mrně, jako kdyby odpovídalo na pozdrav.

„Borjo, za deset minut to začíná,“ řekla Klára. „Kde má něco k pití, to víte? Plínky jsou v horní polici v komodě.“

Nikolaj Ivanovic s dítětem osaměl. Zůstal stát u postýlky, kochal se pohledem na chlapce a pak se najednou sám sebe zeptal: „Nechceš něco přečíst?“

„Třeba,“ řeklo mrně.

„A co by to mělo být?“

„Stři... stři... stříbrné brusle,“ odpověděl Ljošeňka. „To babička četla.“ Jazyk to mrně ještě tak docela neposlouchal. Ljošeňka neboli Leonardo ukázal rukou na skříň, kde knížka je.

„Co kdybych ti přečetl o veliké řepě?“ zeptal se Ložkin nejistě, ale dítě zavrtělo hlavou a odložilo chrastítko. Ložkin četl přes hodinu, unavil se, sám vypil sladký čaj a to divné dítě se ani jednou nepočůralo, neusnulo, nefňukalo, uneseně poslouchalo a jenom občas přerušovalo četbu věcnými otázkami: „Co to je sníh? A kde je to Holandsko?“

Děda Ložkin se snažil uspokojovat mrňousovu zvědavost a stále víc podléhal kouzlu jeho osobnosti. Když se rodiče vrátili z kina,

děda se s chlapcem spřátelil a na rozloučenou Leonardík Ložkinovi zamával rukou a pošišlával: „Pšid’ zas blzy, pšid’ zítla, dědo.“ Rodiče drobečkovu štěbetání nenaslouchali. Od té doby se Ložkin pokoušel svou ženu podvádět co nejčastěji. Ve skutečnosti se změnil v chůvu. Ščeglovovi nic nenamítali. Byli to aktivně zapojení lidé, rádi lyžovali, chodili na dlouhé pochody, navštěvovali estrádní podniky a stýkali se s přáteli.

Asi po dvou měsících se Ljošeňka naučil sedět na židli, jazyk ho poslouchal, zvětšila se mu podstatně slovní zásoba. Ljošeňka najednou litoval, že ho stále ještě neposlouchají nohy, aby mohl jít ven a pobýt s dědou v místech, která ho zajímají.

Někdy děda jezdil s Ljošeňkou s kočárkem, mrňous dychtivě otáčel hlavu do všech stran a každou chvíli kladl otázky – proč mrahy nespádnou na zem, co to dělá ten pejsek u patníku, proč ženám nerostou vousy a tak dále.

Ložkin podle svých sil uspokojoval jeho zvědavost. Doma se vždycky pouštěli do čtení a Ložkin občas dítěti vyprávěl o tom, co prožil za svého dlouhého života, o městech a zemích, o velkých lidech a nebyvalých povoláních. Jednou Ljošeňka řekl dědovi:

„Řekni mamince Kláře, ať mi dovolí učit se číst. Táhne mi přece šestý měsíc. V mém věku už Lev Tolstoj promýšlel námět pro román Děťství...“

„To teda pochybuji,“ řekl Ložkin a měl na mysli jak Lva Tolstého, tak matku Kláru. „Zkusím to ale.“

Vydal se do kuchyně, kam se Klára právě vrátila z návštěvy a chystala na ráno tvarohové pirožky.

„Poslyš, Kláro, je tu taková věc...“ řekl. „Co uděláme s Ljošeňkou?“

„Proč? Něco mu je? Má horkou hlavu?“ Maminka Klára nebyla špatná maminka. Svého syna měla ráda, starala se o něho, sama ho večer uspávala, z toho ovšem malý Leonárdek radost neměl, protože ho to odvádělo od vážných myšlenek.

„Hlavu horkou nemá,“ řekl Ložkin. „Jenom nás tak spolu napadlo, jestli by se neměl naučit číst. V jeho věku už možná Lev Tolstoj spisoval.“

„Velký jako malý,“ povzdechla si Klára. „Měl byste jít domů, dědo Koljo. A přijďte zítra. Půjde to? Máme totiž v práci schůzi... Jo a ráno hned zaběhněte pro mléko a kefír.“

Klára svého syna nekojila, ale Ljošeňka na tom ani netrval. Ne-připadalo mu to příliš vhodné stravovat se takovým způsobem.

Jednou Ljošeňku vzali na prohlídku k lékaři, jestli je v pořádku. Byl, chlapec na Ložkinovu radu mlčel, usmíval se bezzubými ústy, ale získal zájem o medicínu – obrovsky na něho zapůsobilo ovzduší na poliklinice a lékařské přístroje.

„Poslouchej, dědo,“ řekl Ložkinovi při zpáteční cestě, „chtěl bych být lékařem. To je vděčné povolání. Chápu, že se budu muset strašně moc učit, ale jsem k tomu odhodlán.“

Následující týden se Ljošeňka za dědovy pomoci naučil číst a starý Ložkin mu věnoval baterku, aby si mohl číst pod peřinou, až rodiče usnou.

Nezlobte se na mě, ale je to vůbec možné? Kam dali rodiče oči? Copak si nevšimli, že v kolébce září světlo, copak byli tak slepí, že neviděli to, co viděl cizí člověk – starý Ložkin, který jednou v přítomnosti babky Dáši vyslovil následující, ne příliš srozumitelná, zato však významná slova:

„Půl tisíciletí Země čekala na svého nového univerzálního génia. Vidím v tom osudové znamení, že ten chlapec dostal jméno Leonardo Borisovič!“

Ovšem když se člověk na něco dívá nezaujatě, vidí to vždycky lépe.

A tak čas plynul. V den, kdy bylo Ljošeňkovi devět měsíců, mu tatínek přinesl dárek – zbrusu nové chrastítko. Ljošeňka právě seděl v postýlce a poslouchal starého Ložkina, který mu četl nahlas Eseje Michel de Montaigna,

„Podívej se, co jsem ti přinesl,“ řekl Boris. Jako vždycky pospíchal, už byl na odchodu, když vtom Leonardo řekl zamyšleně:

„Zní to sice paradoxně, ale ta hračka mi připomíná prostorový model sluneční soustavy.“

Boris se rozzlobil:

„Strejdo Koljo, co to tomu dítěti čtete za pitominy? Copak není dost dobrých dětských knížek? Třeba ta o slepičce a vajíčku, sám, jsem ji koupil. Kam jste ji dal?“

Ložkin se odmlčel, protože Ljošeňka si z knížky o slepičce nadělal vlašťovky, aby si mohl ověřit základy plachtění.

Boris Ščeglov vzal dědovi Eseje a odnesl je pryč.

Za pár dní měl Ložkin problémy s Klárou. Přinesla Ljošeňkovi na talíři pasírovanou polévku. Ložkin seděl u chlapce a prstem si ukazoval v tlusté knize.

„Co si to tam brumláte?“ zeptala se.

„Ale učíme se švédsky,“ doznal Nikolaj Ivanovic a začervenál se.

„Dobře, dobře, tak si hrajte,“ řekla Klára.

Ljošeňka položil svou malou dlaň na dědovu ruku: toho si nevíšmej.

Oba pak slyšeli, jak v sousední místnosti Klára vypravuje své přítelkyni:

„Ten můj drobínek, když jsem přišla vedle do pokoje, si tam něco štěbetá jako ptáček.“

„On už ti mluví?“

„Brzy začne. To bys nevěřila, jak je před ostatními. A co je na tom divného, chodí k nám jeden starý souseď, tak trochu nám pomáhá v domácnosti, a ten tomu ptačímu jazyku rozumí.“

„Staří lidé jsou často jako děti,“ řekla přítelkyně.

Leonárdek si povzdechl a Ložkinovi zašeptal:

„Nic si z toho nedělej. V podstatě jsou mí rodiče hodní a milí lidé. Kdybys věděl, jak mě ale někdy unavují!“

Ženy vstoupily do pokoje. Přítelkyně začaly vzdychat a říkat jedna přes druhou, jaký je to drobíneček a mazlíček ten chlapec.

„Řekni – má-ma.“

„Má-ma,“ poslušně opakoval Ljošeňka.

„Ty moje potěšení! Jak je ti, Kláro, podobný!“

Leonárdka to začalo otravovat. Obrátil se na Ložkina:

„Budeme pokračovat v učení, ne?“

Ženy však už tahle slova neslyšely. Už si zase povídaly o svých záležitostech.

Když se Ljošeňka naučil chodit, s Ložkinem si udělali tajnou skryš v podlaze pod prknem, kam děda schovával nové knížky a nejnovější vědecké časopisy. Leonárdek se právě pustil do svého prvního článku o příčinách urychleného vývoje dětí. Aby si rodiče nedělali starosti, článek nadiktoval Ložkinovi a současně dědu požádal, aby ho podepsal svým jménem.

Asi ve třech letech Leonárdek k Ložkinovi najednou ochladl, ochladl i k přírodním vědám a přeorientoval se na literaturu zaměřenou na morálně etické otázky. Leonárdkovu představivost ohromil Freud.

„Co se to s tebou děje?“ nechápal Ložkin. „Zapomínáš na své poslání – máš se stát novým Leonardem a dát lidstvu velké objevy. Copak jsi zapomněl, že jsi homo futurus, člověk budoucnosti?“

„Něco takového připouštím,“ smutně souhlasilo dítě. „Musím ti ale oznámit, že stojím před neřešitelným dilematem. Vedle povinností k lidstvu jsem zavázán i svým rodičům. Nechci je strašit tím, že jsem nějaká intelektuální zrůda. Jejich pud sebezáchovy protestuje proti mé výjimečnosti. Chtějí, aby všechno bylo, jak má být, v optimálním případě jen malinko lepší. Chtěli by být na mě pyšní, ale jen do určité míry, kterou jsou schopni pochopit jejich přátelé. Je mi jich líto, a tak se musím přetvařovat. Čím dál tím víc.“

„Co kdybychom jim to řekli na rovinu? Je to takhle a takhle.“

„To by bylo marné,“ povzdechl si Leonárdek.

Když Ložkin přišel druhý den k Ščeglovovým se svazkem Spinozy v podpaží, viděl, jak chlapec sedí u stolu vedle otce a učí se slabikovat.

„Má-ma má mí-su ...“ pokorně opakoval.

„To je něco!“ křičel nadšený Boris. „Už umí číst! Co vy na to? Jak se vám to líbí?“

V té chvíli to Ložkin nevydržel.

„Ne, to nejde, už nemůžu mlčet!“ zvolal, když si vzpomněl na Tolstého. „Vaše dítě ztrácí polovičku své tvůrčí energie, aby vám připadalo takové, jaké ho chcete mít. Nebude trvat dlouho a místo univerzálního génia z něho bude génius na přetvářku.“

„Dědo, nech toho!“ řekl Ljošeňka se slzami v hlase.

„Aby se vám zalíbil, nechal vědecké práce.“

„Co to povídáš, dědo? Ty si z nás děláš legraci?“ zeptal se Ščeglov.

„Copak jste si nevšiml, Borjo, že máte doma knížky, z nichž nerozumíte ani jedinému slovu? Kdepak... tohle... tohle... Já napíšu do akademie věd!“

„Tak ty budeš psát?“ Boris vstal od stolu. „Psát, to dovedete všichni. Ale postarat se o dítě, to se člověk nikoho nedovolá. My se ale bez takových radilů taky obejdeme. Nenechám si mrzačit dítě!“

„Vždyť to je zázračné dítě!“

„Zrovna ty mi tohle povídej!“

Ložkin se chytil za srdce a Boris pochopil, že řekl, co neměl.

„Nikolaji Ivanoviči,“ řekl už klidněji, „nepleťte se nám do rodiny. Leonárdek je obyčejné chytré dítě a já osobně jsem na to pyšný.“

„Nepleť se do toho, dědo,“ řekl Ljošeňka. „Nic dobrého z toho nevzejde. Nemáme dost sil, abychom mohli překonat setrvačnost rodičovského stereotypu.“

„Vždyť ale i na vás čeká sláva,“ chytil se posledního stébla Ložkin. „Géniovi rodiče! Představte si, že jste zplodili mistra světa v krasobruslení...“

„To je něco jiného,“ řekl Boris. „To každý pochopí. To se může stát.“

Tehdy Ložkin pochopil, že Ščeglov má už dávno nějaké podezření, ale že je rozhodně zavrhuje.

„Dnes jsme se naučili pět písmen z abecedy,“ vmísil se do řeči Ljošeňka. „Tatínek má dobrou náladu. Z hlediska morálního to je pro něho důležitější než psychoanalýza.“

„Borjo, slyšíte to? Copak obyčejné dítě může něco vědět o psychoanalýze?“

„To má od vás,“ odsekl Borja. „A zapomene na to.“

„Zapomenu, tatínku,“ slíbil Leonárdek.

Uplynuly další tři roky.

Zanedlouho půjde Leonárdek do školy. Už poměrně plynule čte a dovede psát tiskacími písmeny. Ložkin k Ščeglovovým nechodí. Jednou Ložkin potkal na ulici Ljošku, vrhl se k němu, ale chlapec ho zastavil zdviženou rukou.

„Žádné takové, dědečku,“ řekl. „Počkáme na vysokou školu.“

„Na tohle spoléháš?“

Ljošeňka pokrčil rameny.

Asi deset kroků za nimi šla Klára, tlačila kočárek asi s tříměsíční holčičkou a ta si tichounce zpívala: „Spad večer. A mraků řítící se hora...“ Maminka Klára se zastavila, usmála se tomu, na co právě myslela, dojatě pohlédla na své druhé dítě, vytáhla pod polštářkem dudlíka a ucpala jím holčičce pusinku.